
RESZYTY NAUKOWE WYŻSZEJ SZKOŁY PEDAGOGICZNEJ W BYDGOSZCZY
Studia Przyrodnicze 1986 z.6

SEWERYN WARSICKI
WSP w Bydgoszczy

KULTURA FIZYCZNA JAKO CZYNNIK NARODOWEJ INTEGRACJI POLAKÓW W OKRESIE OKUPACJI I W POCZĄTKOWYCH LATACH POLSKI LUDOWEJ

Określając pozycję Polski Ludowej we współczesnym świecie, wychodzimy niejednokrotnie od istoty społecznych przeobrażeń w Polsce po II wojnie światowej. Wśród wielu innych, poważne przeobrażenia dokonywały się w naszym kraju w ostatnich czterdziestu latach w obrębie kultury fizycznej i sportu.

Działalność w tej dziedzinie należy w równej mierze do spraw wewnętrznych jak i zewnętrznych naszego państwa. Niekiedy bowiem sukcesy sportowe na arenie międzynarodowej odgrywają bardzo ważną rolę w budowaniu autorytetu i prestiżu kraju, co odnosi się również do Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.

Mając na względzie te fakty, pragnę zwrócić uwagę na główne kierunki rozwoju kultury fizycznej i sportu w czterdziestolecie Polski Ludowej oraz wskazać na rolę osiągnięć sportowych w budowie dobrego imienia naszego państwa w skali międzynarodowej.

Wybuch drugiej wojny światowej przerwał rozwój kultury fizycznej, jaki zaznaczył się już w okresie międzywojennym w Polsce. Już w pierwszych dniach okupacji hitlerowska służba bezpieczeństwa dokonała masowych aresztowań działaczy sportowych oraz likwidacji wszelkich organizacyjnych symboli i trofeów z zakresu wychowania fizycznego i sportu. Władze hitlerowskie wydały zarazem odpowiednie zarządzenie zawieszające działalność wszystkich organizacji sportowych. Godzi się w tym miejscu podkreślić, iż Polska była jedynym spośród okupowanych przez Niemcy państw, w którym zakazano uprawiania sportu.

Mimo to znaleźli się w społeczeństwie polskim entuzjaści krzewienia idei kultury fizycznej, którzy próbowali w konspiracji uprawiać ulubione dyscypliny sportowe. Leśne polanki i łąki zastępowały z konieczności boiska. Nawet w obozach jenieckich Polacy organizowali różne imprezy sportowe. Pięknym akcentem trwałości idei olimpijskiej była, zorganizowana w obozie jenieckim w Dobiegniewie, olimpiada 1944 roku. Niestety zdarzały się częste przypadki wykrywania nielegalnych imprez sportowych, co dla wielu osób kończyło się przeważnie więzieniem, a w dalszej konsekwencji nieraz śmiercią. Na podkreślenie jednak zasługuje fakt, iż w okresie tak ciężkim mimo wielu poniesionych ofiar kultura fizyczna była w społeczeństwie polskim ważnym czynnikiem odnowy biologicznej i psychicznej. Była ona równocześnie jedną z form kształtujących narodową świadomość.

Toteż w ślad za oddziałami Armii Czerwonej i Wojska Polskiego na wyzwolonych obszarach wraz z urzędami władzy państwowej i instytucjami użyteczności publicznej szybko powstawały, a właściwie wznawiały jawną działalność liczne organizacje sportowe. Niekiedy nawet w bezpośrednim sąsiedztwie frontu, przy akompaniamencie wystrzałów artyleryjskich rozgrywano spotkania towarzyskie. Mało kto pamięta dzisiaj ich uczestników, miejsce czy wynik. Jedynym świadectwem tamtych wydarzeń są pośódkie fotografie w rodzinnych albumach. Był to oczywiście entuzjazm wsparty przez społeczeństwo polskie, o czym najwymowniej świadczy liczba organizowanych wówczas imprez sportowych. Boiska stały się nie tylko miejscem rozgrywek sportowych, ale były również rzeczywistym forum manifestacji tężyzny fizycznej i jedności narodowej. Liczne imprezy sportowe miały także istotny wpływ na integrację danych środowisk, gdyż znaczna część mieszkańców miast i wsi składała się z ludności napływowej, z różnych dzielnic kraju. Już w 1945 roku reaktywowały swoją działalność prawie wszystkie kluby, towarzystwa i związki sportowe. Przystąpił także do wyteżonej pracy Polski Komitet Olimpijski. Szczególną wówczas inicjatywę w upowszechnianiu wychowania fizycznego i sportu wykazywały stowarzyszenia młodzieżowe, a zwłaszcza Związek Walki Młodych i Organizacje Młodzieżowe TUR. Działalność organizacji sportowych reaktywowanych w kraju była niełatwa, szczególnie w pierwszym okresie powojennym. Ruina gospodarki narodowej,

trudna sytuacja finansowa odbudowującego swój niezależny byt narodu polskiego, zniszczenie szkół oraz instytucji służących sprawie powszechności wychowania fizycznego i sportu, nie dające się ująć w liczby poważne straty kadr wykształconych przed wojną pracowników kultury fizycznej - oto obraz rzeczywistości z pierwszych dni po odzyskaniu niepodległości i perspektywa ogromu nowych zadań.

Powstanie Polski Ludowej zmieniło radykalnie założenia i warunki rozwoju kultury fizycznej w naszym kraju. Podstawowym zadaniem wychowania fizycznego i sportu stała się służba społeczeństwu w procesie umacniania jego siły biologicznej oraz socjalistycznego wychowania. Wraz z przeobrażeniem kraju kształtowała się również społeczna treść kultury fizycznej. Socjalistyczne przemiany społeczne, kulturalne i gospodarcze dokonane w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej stworzyły w szczególności dogodne warunki dla upowszechniania kultury fizycznej, turystyki i rekreacji ruchowej wśród całego społeczeństwa polskiego. Wynikało to z fundamentalnych zasad ustroju socjalistycznego, który wszystkie społeczne dobra udostępnia całemu społeczeństwu. Z każdym też rokiem kultura fizyczna była coraz bardziej dostępna, obejmując swym zasięgiem wszystkie warstwy społeczeństwa. Docierała ona coraz szerszym frontem do młodzieży miast i wsi. Powszechność kultury fizycznej w naszym kraju polegała na współdziałaniu tysięcy społecznych działaczy w kształtowaniu kierunków i programów jej rozwoju oraz na szerokim udziale w zarządzaniu i rozwijaniu społecznego ruchu sportowego. Proces kształtowania się nowego modelu organizacyjnego kultury fizycznej w naszym kraju trwał długo i różne były jego drogi rozwoju. Doprowadził on wreszcie do aktualnej organizacji spraw wychowania fizycznego i sportu, określonej ramowo w ustawie sejmowej z 1973 roku. Bardzo ważną rolę w tym procesie odegrała uchwała Biura Politycznego KC PZPR z 1949 roku, wytyczająca główne linie rozwoju kultury fizycznej i sportu w Polsce.

Najogólniej rzecz biorąc, na przestrzeni 40 lat w centrum zainteresowań władz sportowych naszego kraju znajdowały się środowiska: szkolne, wiejskie i miejskie. W środowisku szkolnym poszukiwania nowych rozwiązań modelu organizacyjnego wychowania fizycznego i sportu zmierzały do zapewnienia pełnej realizacji programu

nauczania. W środowisku wiejskim uniwersalną funkcję w krzewieniu idei kultury fizycznej i turystyki spełniało zrzeszenie "Ludowe Zespoły Sportowe". Zgodnie z zainteresowaniami społeczeństwa wiejskiego dominującym kierunkiem działalności Zrzeszenia był sport masowy. Rozwojem kultury fizycznej w miastach zajmowały się kluby sportowe oraz organizacje masowego wychowania fizycznego: terenowe i zakładowe ogniska Towarzystwa Krzewienia Kultury Fizycznej. Kluby sportowe działały przede wszystkim w zakresie sportu kwalifikowanego, zaś sportem masowym interesowały się sporadycznie, traktując go najczęściej jako środek selekcji i rekrutacji najbardziej uzdolnionej młodzieży do istniejących sekcji wyczynowych.

W ślad za wytycznymi władz państwowych powstał więc w naszym kraju nowy system instytucji, którego celem było zapewnienie warunków maksymalizacji działalności sportowej, system oparty na poważnych środkach finansowych i nakładach inwestycyjnych, angażujący zespoły wysoko kwalifikowanych kadr. Obejmował on wiele placówek badawczych, które w sposób naukowy, na bieżąco dostarczały informacji niezbędnych dla skutecznego procesu szkoleniowego. W procesie kształcenia kadr wykorzystane były doświadczenia produkujących ośrodków zagranicznych, a w szczególności krajów socjalistycznych. Zgodnie z wytycznymi władz państwowych ukształtował się w Polsce sport demokratyczny o wysokiej randze w skali międzynarodowej, niewolny od braków, ale w pełni odpowiadający społecznym zapotrzebowaniom. Demokratyczny model kultury fizycznej w Polsce kształtował się etapami w miarę wzrostu środków materialnych oraz postępującej dojrzałości kadr. W okresie 40 lat w PRL dokonał się olbrzymi postęp na polu upowszechniania kultury fizycznej w społeczeństwie. Kraj nasz stał się znaczącą potęgą świata w większości dyscyplin sportu.

Sport kwalifikowany stał się we współczesnym świecie nieodłącznym składnikiem wychowania i życia człowieka. Jest on płaszczyzną kontaktów międzyludzkich - zarówno w skali lokalnej, krajowej jak i międzynarodowej - nie mniej istotną niż nauka, sztuka, technika, produkcja czy handel. Sport wysoko kwalifikowany odgrywał wyjątkowo dużą rolę w budowaniu i gruntowaniu prestiżu naszego narodu w świecie. Stworzył on także sprzyjające warunki dla upowszechniania postępowych idei społecznych takich jak: pokój, przyjaźń, solidar-

ność międzynarodowa i innych.

Walka o przodownictwo w świecie przybierała różnorodną postać - stosunkowo najwyraźniej wyrażała się ona poprzez sport wyczynowy. Współzawodnictwo sportowe dysponuje bowiem względnie wymiernymi kryteriami sukcesu. Dzięki widowiskowości angażuje emocjonalnie wielomilionową publiczność, spełniając pośrednio rolę środka propagandowego o dużej sile ideologicznego oddziaływania. Sukcesy ekip sportowych utożsamiane były coraz wyraźniej z sukcesami reprezentowanych przez nie państw, stając się symbolem ich siły i wartości. W ogólnym dorobku 40-lecia Polski Ludowej sport nasz zapisał piękną kartę - zwłaszcza jego sukcesy na mistrzostwach świata, igrzyskach olimpijskich i mistrzostwach Europy. Ze względu na ramy tematu odnotujemy tylko ważniejsze osiągnięcia na igrzyskach olimpijskich. Już w okresie pierwszych 30 lat PRL sportowcy nasi zdobyli łącznie 102 medale olimpijskie /w tym 97 na Letnich i 4 na Zimowych Igrzyskach Olimpijskich oraz 1 złoty medal za "Symfonię Olimpijską"/. Począwszy od 1948 roku, 339 zawodników walczyło w finałach olimpijskich. Dla porównania podajemy, że w okresie międzywojennym zdobyliśmy na igrzyskach olimpijskich łącznie 20 medali a 54 zawodników walczyło w finałach. Natomiast już w 1960 roku na Igrzyskach Olimpijskich w Rzymie sport polski święcił wielki triumf. Zdobyliśmy łącznie 21 medali i zajęliśmy VI miejsce w ogólnej kwalifikacji międzynarodowej. Wyprzedziliśmy wówczas takie potęgi jak Anglia, Francja, Japonia, państwa skandynawskie oraz zawsze wyżej od nas notowaną Węgierską Republikę Ludową i Czechosłowację. Nasze osiągnięcia w tym zakresie najwyśmiej ilustruje poniższa tabela.

Medale zdobyte przez Polaków w Letnich Igrzyskach Olimpijskich w latach 1948-1972

Kolejność i Miejsce Igrzysk	Rok	Udział zawod- ników	Medale			Razem medali	Lokata Polski
			złote	sreb- rne	brą- zowe		
XIV Londyn	1948	24	-	-	1	1	28
XV Helsinki	1952	126	1	2	1	4	25
XVI Melbourne	1956	64	1	4	4	9	13
XVII Rzym	1960	188	4	6	11	21	6
XVIII Tokio	1964	140	7	6	10	23	7
XIX Meksyk	1968	177	5	2	11	18	8
XX Monachium	1972	290	7	5	9	21	7
R a z e m	-	1009	25	25	47	97	-

W szeregu dyscyplin sportowych Polska znalazła się w ścisłej czołówce światowej, zwłaszcza w lekkoatletyce, kolarstwie, boksie, szermierce, podnoszeniu ciężarów, kajakarstwie, siatkówce, saneczkarstwie, piłce ręcznej, łucznictwie, a w ostatnich latach również w piłce nożnej. Nasi sportowcy byli także dobrymi ambasadorami Polski poza jej granicami, krzewiąc ideę przyjaźni i pokojowego współistnienia narodów. Startując corocznie w różnych krajach często spotykali się z Polonią zagraniczną. Kontakty te umacniały więź Polonii z krajem ojczystym. Nie sposób tu wymienić wszystkich sukcesów odnoszonych przez zawodników i poszczególne dyscypliny - długa byłaby to lista. Pozwalamy sobie tylko wymienić jednym tchem nazwiska wybitnych sportowców naszego kraju, znanych miłośnikom sportu na całym świecie: W.Baszanowski, K.Deyna, E.Franke, W.Fortuna, J.Grudzień, J.Gorgoń, R.Gadocha, M.Kasprzyk, E.Kłobukowska, J.Kowalski, W.Komar, J.Kulej, E.Krzesińska, Z.Krzyszowski, Z.Chychła, W.Lubański, G.Lato, K.Paździor, J.Paliński, Z.Smalczerz, I.Szewińska, A.Szarmach, J.Szmidt, S.Szozda, R.Szurkowski, W.Woyda, J.Zapędski i wielu innych.

Przedstawione w zarysie osiągnięcia polskiego sportu, uzasadniają wypowiedzianą przeze mnie na początku tezę o dużym znaczeniu dla budowy międzynarodowego autorytetu naszego państwa.

Na zakończenie podnieść należy jeszcze, że wychowanie fizyczne i sport stały się w naszym kraju integralną częścią kultury narodowej. W rozwijającej się współczesnej cywilizacji technicznej potęguje się znaczenie i potrzeba należytej opieki higieniczno-lekarskiej nad rozwojem biopsychicznym każdego człowieka, rośnie rola celowo organizowanych ćwiczeń sprawności fizycznej w całości kształcenia wychowania i życia jednostki ludzkiej i społeczeństwa.

Rozwój i postęp naukowo-techniczny wymagają od ludzi wykształconych, i o wysokiej kulturze umysłowej, jak najlepszej psychofizycznej sprawności do wytężonej i odpowiedzialnej pracy. Wymienione czynniki są niezbędne do sprostania skomplikowanym warunkom pracy w dzisiejszych laboratoriach, halach przemysłowych, biurach projektowych, klinikach, szkołach, na placach budów itd. Nieodzowne jest więc należyte przygotowanie fizyczne do pracy, konieczny jest także dla dzisiejszego człowieka czynny odpoczynek w czasie wolnym od pracy. Te oczywiste prawdy wynikają zarówno z doświadczenia historycznego, jak i potrzeb intensywnie rozwijającego się współczesnego życia.

LITERATURA:

1. Drozdowski Z., Tendencja rozwoju nauk o wychowaniu fizycznym i sporcie, "Roczniki Naukowe AWF w Poznaniu", 1979 nr 28
2. Drozdowski Z., Kultura fizyczna i jej teoretyczne podstawy w kształtowaniu współczesnego społeczeństwa, "Monografie AWF w Poznaniu", 1980 nr 194
3. Gaj J., Kultura fizyczna w pierwszych latach Polski Ludowej, "Roczniki Naukowe AWF w Poznaniu", 1975 nr 5
4. Gutowski A., Drogi rozwoju kultury fizycznej w Polsce Ludowej w latach 1944-1956, Warszawa 1965

5. Kartki z historii kultury fizycznej i turystyki 1945-1964, Warszawa 1964 .
6. Wroczyński R., Powszechne dzieje wychowania fizycznego i sportu, Wrocław 1979
7. Zajdel J., Polska wieś - nowo odkryty teren działalności kultury fizycznej, "Kultura Fizyczna", 1964 nr 7-8

LA CULTURE PHYSIQUE EN TANT QUE FACTEUR D INTEGRATION NATIONALE
DES POLONAIS PENDANT LA PERIODE DE L'OCCUPATION HITLÉRIENNE ET
PENDANT LES PREMIERES ANNÉES DE L'EXISTENCE DE LA POLOGNE POPULAI-
RE

Résumé

L'essentiel des transformations sociales en Pologne apres la IIe guerre mondiale est souvent le point de départ pour déterminer la position de la Pologne Populaire dans le monde contemporain. Entre autres, il s'était produit dans notre pays d'importantes transformations dans le domaine de la culture physique et du sport au cours de quarante dernieres années.

L'activité dans ce domaine appartient en parties égales aux affaires intérieures et extérieures de notre pays. Car souvent les succes sportifs sur le plan international jouent un role tres important pour batir l'autorité et le prestige du pays, ce qui se rapporte aussi a la République Populaire Polonaise. Tenant compte de ces faits, on a envisagé le role des succes sportifs contribuant a développer le prestige de la Pologne sur le plan international.

En parlant en général, au cours des quarante ans la Pologne a fait des progres importants sur le plan de popularisation de la culture physique dans la société et comptait parmi les plus forts au monde dans plusieurs disciplines de sport.

Dans l'ensemble du succes de la République Populaire polonaise, le sport constitue une belle carte - ce sont surtout ses succes aux championats du monde et de l'Europe et les succes aux Jeux Olympiques.

L'essentiel des transformations sociales en Pologne apres la IIe guerre mondiale est souvent le point de départ pour déterminer la position de la Pologne Populaire dans le monde contemporain. Entre autres, il s'était produit dans notre pays d'importantes transformations dans le domaine de la culture physique et du sport au cours de quarante dernieres années.

L'activité dans ce domaine appartient en parties égales aux affaires intérieures et extérieures de notre pays. Car souvent les succès sportifs sur le plan international jouent un rôle très important pour bâtir l'autorité et le prestige du pays, ce qui se rapporte aussi à la République Populaire Polonaise. Tenant compte de ces faits, on a envisagé le rôle des succès sportifs contribuant à développer le prestige de la Pologne sur le plan international.

En parlant en général, au cours des quarante ans la Pologne a fait des progrès importants sur le plan de popularisation de la culture physique dans la société et comptait parmi les plus forts au monde dans plusieurs disciplines de sport.

Dans l'ensemble du succès de la République Populaire Polonaise, le sport constitue une belle carte - ce sont surtout ses succès aux championnats du monde et de l'Europe et les succès aux Jeux Olympiques.